

לוקוטי ופסקי הלכות "חוקי חיים"

ותלמד
"חוקי חיים"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

דיני

פתחת

בקהלים

בקשה:

עקב המצב הנוכחי שאיננו נמצאים בבתי מדרש כרגיל, נא לשלוח לכמה שיותר אנשים כדי שיגיע הלכות אלו לבתי בני ישראל, לתועלת הציבור, וכך יש לכם יד בהפצת תורה ובהלכות נחוצות

לקבל הגליון כל שבוע במייל:

Paskenshtibel@gmail.com

אפשר להוריד
גליונות קודמים

[Archives - ארכיון](#)

לתרומות

ליקוטי ופסקי הלכות "חוקי היום"

ותלמודם
"חוקי היום"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

197

פרשת נח תשפ"א

פתיחת בקבוקים בשבת

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

כמה יסודות במלאכות שונות

א. הרבה ספרים ודעות כבר נתפרסמו אודות פתיחת בקבוקים וכדומה בשבת, ויש שנוהגים בכה ובכה, אמנם לא כל אחד יודע צדדי ההיתר והאיסור, וחששי האיסור הכרוכים בו, ולכן מצאנו צורך לסדר הדברים באופן מסודר. כהקדמה כדי להבין את המלאכות ודיניהם הכרוכים נקדים כמה יסודות בכמה סוגי מלאכות שצריכים לדון עליהם וירווח לנו הבנה בהירה לגבי פתיחת בקבוקים וכדומה, וכן לגבי עוד נושאים שבעזרתה"ת נכתוב עליהם בקרוב כגון פתיחת אריזות שונות בשבת.

בנין וסתירה בכלים

ב. נחלקו הראשונים אם יש איסור בנין וסתירה בכלים או אין בנין וסתירה בכלים, ונפסק בשו"ע שיש חילוק, לגבי כלי שלם וגמור שייך בו איסור בנין וסתירה אבל לגבי כלי גרוע כגון העשוי משברי כלי [הנקרא בגמ' כלי מוסתקי (גמ' ביצה דף ל"ג ע"ב)] אין בו איסור בנין וסתירה כלל (שו"ע סי' ש"ד ס"א).

ג. כלים חד פעמיים. הסכמת הפוסקים הוא שכלים חד פעמיים שהדרך הוא להשליכם לאשפה בגמר השימוש נחשבים ודינם ככלים גרועים ואין בהם איסור בנין וסתירה כלל כיון שאין להם חשיבות של כלי שלם, ואף אם הם חזקים ויש להם יכולת להתקיים זמן רב, מ"מ כיון שדרך בני אדם לזרוקם אין להם חשיבות של כלים רגילים (הגרש"א, שש"כ פ"ט הע' י', הגריש"א, ארחות שבת פ"ב הע' ד').

מכה בפטיש - תיקון מנא

ד. כשאדם עושה איזה גמר מלאכה לכלי, או מתקנו באופן שאפשר להשתמש בו יותר בקל, עובר על איסור תיקון מנא, ויש כמה אופנים שנוזכר בפוסקים לגבי איסור תיקון מנא.

ה. עשיית פתח בכלי. אסור לפתוח פתח חדש בכלי בשבת ויש בזה איסור מן התורה משום תיקון פתח, ועצם עשיית הפתח הוא התיקון והאיסור, לא משום שמתקן הכלי שבו נעשה הפתח. ופתח שעוברים עליו מן התורה הוא דוקא פתח או נקב שנעשה להשתמש בו גם לאחר זמן, וכן הפתח צריך להיות עשוי להכניס ולהוציא דרכו, אבל אם נעשה רק להוציא או רק להכניס, אין איסורו אלא מדרבנן (מ"ב סי' ש"ד סק"ח).

ו. כלי גרוע - מוסתקי. אע"ג שנתבאר לעיל (אות ג') שאיסור בנין וסתירה בכלים לא שייך בכלים גרועים, אבל איסור מכה בפטיש כן שייך אף בכלים גרועים כגון כלים חד פעמיים (מ"ב סי' שכ"ח ס"ק קנ"ב ועוד מקומות). עכ"פ באופן שרוצה להשתמש בכלי אחרי התיקון שעשה ויש לו תועלת בתיקון, אבל באופן שאין שום תועלת בתיקון וברור שלא התכוון לתיקון שעשה, לא נחשב כתיקון כלי, דתיקון כלי דבני אדם מזלזלין בו ואין דעתם על תיקון זה ליכא עליה שם מלאכה כלל (לשון החזו"א או"ח סי' נ"א סק"ד ד"ה ואמנם).

ז. מעשה כל דהו. כדי לעבור על תיקון מנא אין צריכינ דוקא שיהיה פעולה גדולה כגון מעשה של 'מכה בפטיש' בפועל אלא אפילו פעולה כל שהו שנעשה בקלות, כגון ללקוט יבולות מעל גבי הבגד שהן קשין וקסמין דקין הנשארים בבגד של צמר משעת האריגה עוברים על תיקון מנא מן התורה (שו"ע סי' ש"ב ס"ב).

הרכבת כלי ע"י הברגה

ח. כלי המורכב משני חלקים. דנו הפוסקים כשמחברים כלי הנעשה משני חלקים ע"י הברגה ונעשה בחוזק על מנת להתקיים, האם יש בו משום מתקן מנא (ט"ז סי' ש"ג סק"ו) או משום בנין בכלים (מג"א שם סק"י), כגון כוס שכדי להשתמש בו צריך לחבר אליו רגלו ע"י הברגה, והסכמת הפוסקים שיש בו משום איסור, אלא שיש"א שהוא אסור מן התורה (מג"א שם סק"ב) ולכן לדעתו אסור אפילו להדקו ברפיון (שער הציון סק"ב), ויש"א שאין איסורו אלא מדרבנן (ט"ז סק"ז, מאמר מרדכי) ולכן לדעתו מ"מ מותר להדקו ברפיון, עכ"פ כשהוא לצורך שבת (מ"ב סק"ו).

ט. כיסוי של כלי. מכל מקום כיסוי של כלי שמתחבר לכלי ע"י הברגה, מותר לפתחו ולסגורו בשבת מאחר שאין עשוי להתקיים על הכלי באופן המחובר אלא עשוי לפתחו ולסגורו תמיד (ט"ז שם סק"ז, מג"א סק"ד, מ"ב סקמ"ה) ואז השימוש עם המכסה אינו נחשב כגמר תיקון הכלי, או כבנין וסתירה אלא נחשב כהשתמשות עם הכלי.

מחתך

י. מלאכת מחתך היינו כשחותך דבר באופן שיש לו כוונה למידה מסויימת באורך, ברוחב, בגובה או לקו ישר וכיוצא בו בדבר הנחתך, אבל חיתוך הנעשה שלא ככוונה למידה מסויימת אינו נכלל במלאכת מחתך כלל (רמב"ם פ"א ה"ז) ואז גם מותר לכתחילה (מנ"ח מצוה ל"ב במוסך השבת את ל"א).

יא. דעתו להשליכה לאשפה. מלאכת מחתך לא נאמרה רק כשחותכים דבר על מנת להשתמש בו, אבל אם בדעתו לזרוק מיד את הדבר החתוך לאשפה, אין זה נכלל במלאכת מחתך, כיון שבכה"ג הרי איננו מקפיד כלל על מידת דבר הנחתך (פיה פתחה בחכמה פ"ג אות ג').

פתיחת בקבוקים בשבת

פקקי הברגה של בקבוק

יב. נפתח לפני שבת. בקבוק שנפתח כבר לפני שבת, מותר לפתחו ולסגורו בשבת ואין בזה משום הרכבת שני דברים ע"י הברגה (לעיל אות ח), משום שדרך השתמשות בבקבוק וכיסוי הוא ע"י פתיחה וסגירת הכיסוי וכ"ל (אות ט).

יג. לא נפתח לפני שבת. בקבוק שלא נפתח בערב שבת, יש בעיה בפתיחתו בפעם ראשונה בשבת, שהרי בבקבוקים המצויים בזמנינו, בשעת פתיחתו נפרד ממנו הטבעת שהיתה מחוברת לפקק ונשארת על צוואר הבקבוק ע"י בליטה המעכבתו, ופתיחתו כרוך בכמה איסורים וכיבואר.

יד. בנין וסתירה בכלים. בעצם היה אפשר לדון אם יש בפתיחת הפקק משום בנין וסתירה בכלים, שהרי ע"י פתיחתו הרי הוא עושה הפקק לכלי, אבל מאחר שכבר הבאנו (אות ג') שבכלים גרועים וכלים חד פעמיים אין בהם משום בנין וסתירה, א"כ בפקקים אלו שאף אם משתמשים בהם כמה פעמים מ"מ ודאי נחשבים לכלים גרועים שדרך כלל זורקים אותם לפח, הרי אין בהם משום איסור בנין וסתירה בכלים.

טו. מתקן מנא. בעיקר קיים חשש משום 'מכה בפטיש' בפקק עצמו שהרי עד שנפתח הרי הוא משרת רק כסתימה ושומר בעלמא לבקבוק בלי יכולת להברגה, ואחרי פתיחתו אע"פ שהוא רק מעשה קטן וכלשהו (לעיל אות ז), מ"מ הרי הוסיף לו כח ויכולת בהברגה להשתמש בו ככיסוי כלי לפתחו ולסגורו כרצונו, נמצא שיש בפתיחת הפקק משום מתקן מנא לפקק עצמו, ולכן יש לדון בעיקר בשני מיני פקקים כיבואר.

נדרת מאת משפחת מרילום במלאות השלשים

לע"נ הצדיק רבי **עזריאל שעכטר** בן רבי אברהם יעקב זצ"ל
דיין בלונדון הרבה שנים וראש כולל שניידערס

לז"נ האי נברא יקרא הרה"ח

ר' **אברהם זאב** ז"ל ב"ר שאול שמאהל ז"ל
נפטר ח' מרחשון תשל"ב בארען - לונדון

פקקי הברגה של מתכת

טז. מתקן מנא. כמעט כל הפוסקים אסרו לפתוח פקק הברגה שנעשה ממתכת, ושכיחים הם בבקבוקי יין זולים ומיץ ענבים, וטעם האיסור כנ"ל משום מתקן מנא שהרי הוא מעניין להשתמש בפקק לכיסוי בקבוק עם יכולת הברגה שניתוסף לו עכשיו בפתיחתו, ועוברים בזה על איסור תורה (מנחת יצחק ליקוטי תשו"י סי' ל"ה, הגרש"א בשו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' י"א, הגר"מ פיינשטיין הובא בשו"ת רבבות אפרים ח"ה סי' צ"ה, הגר"ש וואנר במכתב משמרת מועד שבת ח"ב, הגר"י קרליץ חוט שני ח"ב פל"ז סק"ג).

יז. אופן יצירת פקק ממתכת. וציינו הפוסקים שאופן ייצור פקק של מתכת הוא שלוקחים כמו כוס של מתכת חלק בלי שום סימני הברגה ומלבישים אותו הפוך על פי הבקבוק, ואח"כ מכונה דוחקת בה סימני הברגה סביבתו, וגם דוחקת בתחתיתו שורה של פסים כדי ליצור בו כעין טבעת תחת בליטה הנמצא בצוואר של הבקבוק, כך שכשפותחים הפקק, יסאר הטבעת של מתכת מתחת לצוואר.

יח. ובכן יש להבין איסור תיקון מנא הכרוך בפתיחתו, שפקק זה אף פעם לא היה עליו שם כיסוי בקבוק עם יכולת בהברגה שיצירתו וסגירתו על הבקבוק נעשה בבת אחת, וכשפותחו הרי הוא מפריד הטבעת מהפקק, ובפעולה זאת הרי הוא מתקן הפקק שמאז אפשר להבריג ולהסיר מהבקבוק (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' צ"א אות י"ב, ח"ב סי' ל"ב).

פקקי הברגה מפלסטיק

יט. אופן יצירת פקקי הברגה מפלסטיק נעשית באופן שונה ממתכת, ולכן יש שהורו בו להיתר לפתוח פעם ראשונה בשבת (הגרש"א שם). פקק של פלסטיק נוצר מתחילה שלא על הבקבוק, ונוצר עם מסלולי הברגה וגם יחד עם טבעת התחתון המחובר אליו בנימין קטנים של פלסטיק, ואח"כ מניחים אותו מעל הבקבוק ומכשיר לחץ מכה אותו בראשו וע"י לחץ מתרחב הפלסטיק קצת ונתחב ונתפס תחת בליטה שעל צוואר הבקבוק, כך שע"י פתיחתו נפרד הטבעת ממנו.

כ. וצד ההיתר הוא שהפקק היה לו שם פקק וכיסוי בקבוק בשלימות צורתו גם קודם הנחתו על הבקבוק ויש אפשרות להרכיבו על הבקבוק גם עם הטבעת פלסטיק בתחתיתו, ולכן בהסרת הטבעת בפתיחתו לא נוצר עליו שם כלי שהרי גם קודם לכן היה לו כבר שם כלי, אלא כשהיה מלוכב על הבקבוק עם הטבעת היה לו יתרון נוספת שהיה גם סתימה, ובהסרת הטבעת הרי הוא מפחית את מעלת הסתימה, אבל אינו מוסיף שם כלי לפקק אשר תמיד היה לו שם כיסוי כלי.

כא. הרבה אוסרים. אע"פ שיש מתירים לפתוח פקק הברגה של פלסטיק בשבת כנ"ל, מ"מ הרבה פוסקים אוסרים אף בפקק של פלסטיק, וטעמם בעיקר שאע"פ שכבר מתחילה היה לפקק שם כלי, אבל אחר שנתחב על ראש הבקבוק ואי אפשר לפתחו בלי לקרוע חלק הטבעת, הרי בטל ממנו שם כלי ונחשב כסתימה בעלמא, ובפתיחתו הרי מחזירו שוב לכיסוי כלי עם יכולת של הברגה, ויש בזה משום איסור תיקון מנא, ועוד טעמים (בעל מנחת יצחק, קובץ קול התורה חל"מ עמ' כ"ז, הגר"ש"א, שבות יצחק ח"ג פט"ז וי"ז, הגר"א פאלק פיה פתחה בחכמה פ"ז אות ו').

כב. למעשה. לכן לפי הנ"ל, למעשה מי שנוהג בו להקל ולפתוח פקק פלסטיק בשבת יש לו על מי ועל מה לסמוך, מכל מקום מי שמדקדק בדרכיו יחמיר לעצמו, בפרט שיש כמה עצות קלות למנוע חששות אלו וכיבואר.

עצות למנוע חששות

כג. לפתוח מערב שבת. ישנם כמה עצות למנוע חששות אלו, והעצה הכי פשוטה לפתוח הפקק מפלסטיק שבת, ועצה טובה למנות ממונה בבית כגון אחד מהילדים לפתוח הבקבוקים מפלסטיק שבת.

כד. במשקה מוגז אם רוצים למנוע בריחת הגז ע"י פתיחתו לפני שבת, אפשר לחתוך הטבעת בסכין בערב שבת במקום חיבורו לפקק, כך שהפקק לא נפתח כלל ומ"מ כבר אינו מחובר לטבעת.

לנקב הפקק

כה. לנקב הפקק. אם שכחו לפתוח לפני שבת, יש עצה נוספת והוא לנקב הפקק מלמעלה נקב מפולש ע"י סכין חד, שן של מזלג וכדומה, כך שמקלקל הפקק וכבר אינו ראוי לשימוש גמור, שהרי אם ישם הבקבוק בשכיבה במקרר, יטפסף מהפקק וילכלך, ודרך רוב בני אדם לא להשתמש עם פקק נקוב, ולכן לא נחשב שתיקן מנא כלל בפתיחתו (הגרש"א, ש"כ פ"ט סי"ז) [ופקק שיש לו שכבה בפנים של נייר או פלסטיק, יש לוודא לנקוב גם הפלסטיק בפנים כדי שלא יאטום הנקב ע"י הפלסטיק, כך שהפקק אינו שימושי לגמרי (ארחות שבת פ"ב אות י"ז)].

כו. ופקק שעשו בו נקב בשבת כדי להתיר פתיחתו לא ישתמשו בו לכסות הבקבוק כלל, שאם משתמש בו הרי הוא מראה שאכן תיקן הפקק אם לא באופן המועיל ביותר, עכ"פ באופן המועיל קצת, ושוב יש בו חשש משום תיקון מנא.

כז. אמנם יש שפקקו על היתר זה לנקב הפקק משום איסור סתירה, שהרי הוא סותר כלי קיים ע"י נקיבתו (קו שומר שבת כדת פ"י), אבל זה אינו שהרי כבר הבאנו (אות ג) שכל שנידון ככלי גרוע אין בו משום סתירת כלים, ופקק אפילו של מתכת, ואפילו אם משתמשים בו כמה פעמים, תמיד דינו כמוסתקי שאין עליו איסור סתירה בכלים (הגרש"א, ש"כ פ"ט סי"ז הע' ס"א).

כח. כשזרק הפקק מיד. עוד עצה יש כשאין אפשרות בעצה אחרת, הוא לפתוח הפקק וכשהפקק עדיין בידו לזרוק הפקק מיד לאשפה, שהרי כל האיסור הוא משום תיקון מנא, וכשמגלה ע"י מעשיו שאינו מעוניין בכלי, הבאנו לעיל (אות ו) שאין כאן מלאכה של תיקון מנא כלל (הגרש"א, ש"כ שם) שהרי אין אדם טורח לתקן כלי כדי לזרוקו מיד לפח.

כט. אבל אין להורות היתר לפתוח ולשים על השלחן בדעת לזרוק לאחר זמן, שהרי אז לפעמים ישכח לזרוקו, וכל זמן שהוא קיים הרי יש לפניו כלי שנעשה ע"י מעשיו ויש בו משום תיקון מנא (ומה שמביאים לשון מהחזו"א (סי' נ"א סק"א) דלא מהני מה שבדעתו להשליכה שהרי אין מתחשבים עם דעתו בזה כיון שבפועל נעשה תיקון חשוב (פיה פתחה בחכמה נספח א' ענף ג' הע' ח'), זה נאמר לגבי פתיחת גוף אטום בקופסאות שימורים שיסוד האיסור משום בונה וסותר, לא משום תיקון מנא, ודו"ק].

ל. במקום רבים. עצה הנ"ל לזרוק הפקק מיד לאשפה, הוא עצה טובה במקום שמביאים בקבוקי שתיה לרבים, כגון בקידושא רבא, או אצל טיש, שמביאים מאות בקבוקים בבת אחת וא"א לנקב את כולם, שגם אלו שבדרך כלל מחמירים בפתיחת בקבוקים, יכולים לפתוח ולזרוק מיד הפקק לפח בלי להחזירו לבקבוק כלל.

לפתוח בקבוק ע"י אחרים

לא. לבקש מן המתירים לפתוח. בדבר שאסור מעיקר הדין אסור לבקש מי שנוהג להקל בדבר לעשות הדבר בעבורו, משום איסור 'לפני עור' (שער המלך פ"ט אישות הט"ז, ועי' שו"ת כת"ס יו"ד סי' ע"ז), אבל אם הדבר אינו אסור מעיקר הדין אלא מצד חומרא או שקיבל פסק מרבו כך, או באיסור דרבנן (מנחת שלמה סי' מ"ד), ואחרים נוהגים היתר, בזה מותר לבקש מהנוהגים היתר בדבר לעשותו בעבורו (שו"ת כת"ס או"ח סי' ס"ז בסופו).

לב. ולכן פקק של מתכת שהבאנו שמעיקר הדין אסור, אסור לבקש למי שנוהג היתר בזה לפתוח משום איסור 'לפני עור', אבל פקק של פלסטיק אם אחד לעצמו נוקט בו איסור גמור, אסור לבקש מאחר, אבל מאחר שיש על מה לסמוך מעיקר הדין, מדינא מותר לבקש מאחר לפתוח, מ"מ צריך לעשותו באופן מכובד שאינו מראה כאילו שהוא יותר ירא שמים ממנו [ובן שלמד בישיבות... או בת שלמדה בסמינר... אין לבקש מאביהם או אימם לפתוח בשבילם שאין זה מכיבוד אב ואם].

לג. ע"י נכרי. מותר לבקש מנכרי לפתוח פקק בשבת, שמאחר שיש דיעות המתירים אין בו משום אמירה לנכרי (ע"פ מ"ב סי' ש"ד סק"ו), וכן משום שאין הנכרי מכוון לתיקון הכלי אלא להוציא המשקה, ועפ"י מותר עכ"פ ע"י נכרי אפילו בפקק של מתכת (ע"פ ארחות שבת ח"ב פכ"ג הע' קט"ז), רק בבקבוק יין יזהר משום נגיעת הנכרי ביין משום יין נסך.

לד. ע"י קטן. בשעת הצורך, מותר גם לסמוך על קטן שלא הגיע לחינוך לפתוח הפקק משום שאינו רואה בזה משום תיקון מנא.

לע"נ לאה ב"ר
שמעון שפינגלמאן
נפטרה י' מרחשון
תשע"ב

לז"נ האשה החשובה דבורה קריינער
בת הצדיק הר"ר חיים אהרן ראזנבערג זצ"ל
נפ' ה' מרחשון תש"א מנו"ב בוויטיצען

מזל א מכא וגדיא יאה
הגליון נתרם לרגל שמחת לידת בנו הבכור
להרה"ר ר' חיים משה הכהן שמעון שליט"א
חתן מורינו הרב רבי חיים אהרן בלייער שליט"א
ובן הנאון ר' דוד שמעון שליט"א רב ק"ק אהל משה' לונדון
ברכת מול טוב שגורה לסבים
הרה"ר ר' יהושע שמואל בלייער שליט"א - פמרון המערכת
והרה"ר ר' יעקב פריעד שליט"א לייקואד - ירושלים

בשורה טובה לשוחרי תורה
יצא לאור הספר הנפלא שרבים ציפו לו
ספר **"שערי טוביה"** על התורה
פנינים יקרים, הדרכות ישירות על פרשיות
התורה, מאשר השמיע במקהלות עם קודש,
מדי שבת בשבתו, ומועד במועדו, ומאשר
חקק בכתב יד קדשו, מרא דארעא קדישא,
פאר ישראל והדרו כקש"ת
מזן גאב"ד ירושלים שליט"א
להשיג הספר: בכל החנויות המובחרות
הפצה בארה"ק: 053 310 0946
הפצה בארה"ב: 718 871 5316
המוציא לאור: 052 768 2220

